

Fusies zonder koorts

Auteur(s):

Scholtens, L.J.R.

Wensveen, D.M.N. van

*Bert Scholtens is verbonden aan de Universiteit van Amsterdam. Dick van Wensveen is verbonden aan dezelfde universiteit en aan de Erasmus Universiteit Rotterdam.***Verschenen in:**

ESB, 83e jaargang, nr. 4150, pagina 360, 1 mei 1998

Rubriek:

Discussie

Trefwoord(en):

bank-, verzekeringsw ezen

Het internationale fusieproces in het bankwezen wordt schromelijk overschat.

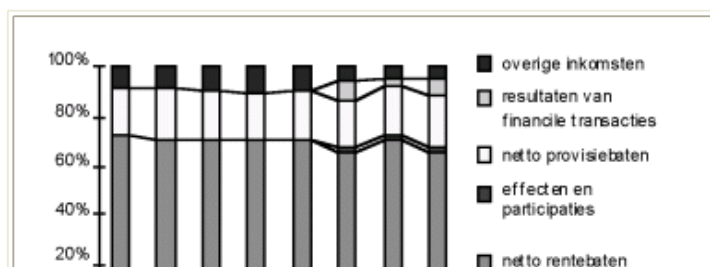
Groeneveld en Swank stellen dat een fusievirus door Europa waart¹. Zij onderzoeken drijfveren achter de fusies en beschrijven de structuur van het Europese bankwezen. Groeneveld en Swank getuigen van een consolidatietendens in het bankwezen en concluderen dat het kostenargument - dat vaak aangehaald wordt bij fusies - hen niet overtuigt. Wij plaatsen kanttekeningen bij de fusiekoorts, het kostenargument en bij de concentratietendens.

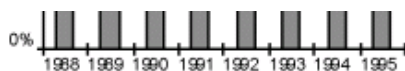
Fusiekoorts?

EU banken kochten in de periode 1989-1996 604 instellingen in andere landen, waarvan 293 (49%) in andere EU landen. In deze periode werden in totaal 380 EU banken verkocht, waarvan dus 293 (77%) aan instellingen in de EU². Het aantal internationale overnametransacties is beperkt als het gerelateerd wordt aan het totale aantal banken in de EU. Het aantal intra-EU overnames betreft over de gehele periode namelijk slechts 3,5% van het totale aantal banken in de EU. Van 1989 tot 1996 neemt het aantal bankinstellingen in de EU met zo'n 1600 af, maar dit kan slechts voor 18% verklaard worden door overnames van banken uit andere EU landen. Nog minder indrukwekkend zijn de met deze transacties gemoeide bedragen. Intra-EU transacties bedroegen bijna \$ 15 mrd in de jaren 1989-1996 en omvatten geen fusie- of samenwerkingsverbanden tussen middelgrote of grote EU-instellingen. De belangstelling van banken in de EU en daarbuiten om in de EU banken over te nemen nam na 1992 fors af, zowel qua aantal als bedrag³. We bestrijden daarom Groeneveld en Swank's constatering van een fusievirus in Europa dat veroorzaakt wordt door de naderende EMU. Wij signaleren juist een relatieve verschuiving van de belangstelling naar buiten de EU. De recente grote financiële fusies hebben vooral plaats buiten de EU (VS, Canada en Zwitserland).

Kosten en baten

Uit hun [tabel 2](#) (blz. 206) concluderen Groeneveld en Swank dat de door fusiepartijen vaak als motief genoemde kostenreductie niet gerealiseerd wordt. De gemiddelde stijging in de EU van de operationele kosten van 2,3% van het balanstotaal in 1985-1989 naar 2,6% in 1990-1994 wordt echter vooral veroorzaakt door de sterke stijging van de kosten in Finland en Zweden. Bij 5 van de 6 landen in [tabel 2](#) (nl. Duitsland, Frankrijk, Italië, Nederland, VK) dalen de operationele kosten als percentage van het balanstotaal in de periode 1990-1994 ten opzichte van 1985-1989. Alleen in Zweden stijgen de operationele kosten. In vergelijking met 1979-1984 zijn in 1990-1994 de kosten alleen in Zweden gestegen. Op grond daarvan kun je ook spreken van een kostenreductie. Nederland toont een vermindering van de lastendruk als we de kosten relateren aan de baten. Maar als we de kosten relateren aan het gemiddelde balanstotaal valt geen duidelijke kostenverbetering waar te nemen. De daling van de kosten als percentage van de baten kan dus toegeschreven worden aan de stijgende baten van het Nederlandse bankwezen. Dit effect van fusies tussen omvangrijke partijen vinden we ook terug in de recente literatuur, waar het wordt toegeschreven aan de veranderende samenstelling van de productie⁴. [figuur 1](#) toont de ontwikkeling van de samenstelling van de baten van het Nederlandse bankwezen in de periode 1988-1995. Hieruit blijkt dat de netto rentebaten geleidelijk een iets kleinere bijdrage leveren aan het totale resultaat, maar deze rentebaten zijn gevoelig voor de rentepositie van het bankwezen, die onder invloed staat van het renteniveau en de rentestructuur en van de veranderingen daarin. De hausse op de effectenbeurzen vertaalt zich voor het bankwezen duidelijk niet in een evenredige stijging van de niet-rentebaten, in tegenstelling tot hetgeen Groeneveld en Swank suggereren.

Figuur 1. Samenstelling van de baten van het Nederlandse bankwezen

Tabel 2

Tabel 2. Inkomsten en uitgaven van het Europese bankwezen

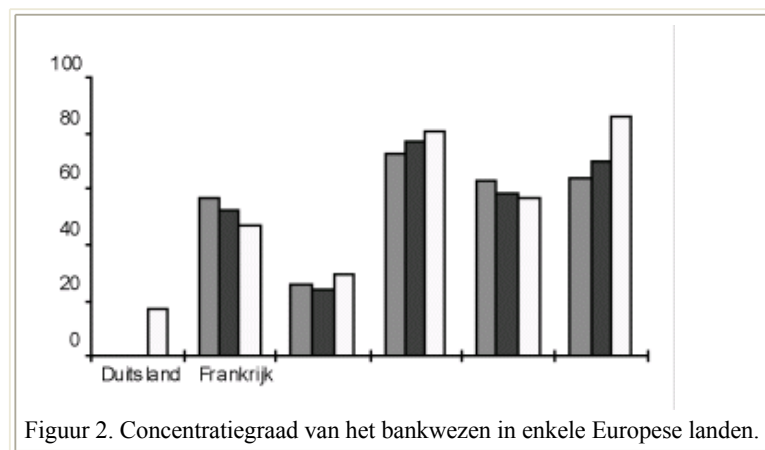
	A netto rentebaten			B niet-rentebaten		
	79/84	85/89	90/94	79/84	85/89	90/94
	percentage van het balanstotaal					
Duitsland	2,3	2,2	2,1	0,5	0,6	0,6
Frankrijk	.	2,0	1,6	.	0,4	0,7
Italië	3,5	3,3	3,1	1,1	1,1	0,9
Nederland	2,3	2,3	1,8	0,8	0,8	0,9
VK	3,0	3,2	2,7	1,7	1,8	1,9
Zweden	2,2	2,3	2,3	0,9	1,1	1,5
Gemiddeld _a	.	2,4	2,3	.	1,2	1,4
	percentage van het balanstotaal					
	C operationele kosten			D (= A + B - C) netto inkomsten		
	79/84	85/89	90/94	79/84	85/89	90/94
Duitsland	1,8	1,8	1,7	1,1	1,0	1,0
Frankrijk	.	1,6	1,5	.	0,9	0,8
Italië	2,9	2,8	2,6	1,7	1,7	1,4
Nederland	2,0	2,0	1,8	1,1	1,0	0,9
VK	3,2	3,3	3,0	1,6	1,8	1,6
Zweden	1,9	1,9	4,1	1,2	1,5	-0,3
Gemiddeld _a	.	2,3	2,6	.	1,3	0,9

a. Ongewogen gemiddelde van de vijftien landen van de Europese Unie; . = niet beschikbaar. Bron: OESO.

Concentratie?

De consequenties van het fusieproces moeten blijken uit veranderingen van de marktstructuur. Een zeer ruwe benadering van die marktstructuur wordt gevormd door de concentratiegraad op de bankmarkt. Groeneveld en Swank beschouwen hierbij slechts de situatie in 1995.

figuur 2 toont de ontwikkeling van deze maatstaf in de zes besproken landen. Uit figuur 2 komt naar voren dat er geen uniform patroon te ontwaren valt. In Nederland en Zweden neemt de concentratiegraad toe, terwijl deze in Frankrijk en het VK afneemt (gegevens over 1980 en 1990 zijn voor Duitsland niet beschikbaar i.v.m. de Duitse eenwording). We concluderen daarom dat niet geconstateerd kan worden dat de vermeende fusiekoorts in de EU in het algemeen aanleiding heeft gegeven tot een toename van de concentratiegraad van het Europese bankwezen.

Figuur 2. Concentratiegraad van het bankwezen in enkele Europese landen.

Besluit

Groeneveld en Swank gaan in hun nuttige en helder geformuleerde bijdrage in op een fenomeen dat nog weinig begrepen is en dat veel aandacht krijgt in de media: fusies in de financiële wereld. Enkele aspecten laten zij onbelicht. In de eerste plaats is dat het punt dat de

internationale fusiebeweging overschat wordt. Het aantal fusies en overnames is niet gering, maar in verhouding tot de omvang van de financiële sector is het beperkt. In de tweede plaats constateren wij dat de kosten na fusie een complex patroon vertonen en dat vooral de baten lijken te veranderen. Met de fusiebeweging nam ook de mogelijke reikwijdte van de financiële dienstverlening toe. De nieuw ontstane - grotere - instellingen konden ook andere diensten gaan ondernemen of zich beter specialiseren, hetgeen een verandering van de opbrengstenstructuur met zich meebrengt. Ten derde lijkt de ontwikkeling van de bancaire concentratiegraad niet te duiden op een eenduidige consolidatie van het bankwezen in de EU. Wij achten derhalve de conclusies van Groeneveld en Swank onvoldoende onderbouwd.

Zie ook J.M. Groeneveld en J. Swank, [Naschrift: Fusies in de Europese bankensector](#), *ESB*, 1 mei 1998, blz. 361

---

1 J.M. Groeneveld en J. Swank, [De fusiekoorts in het Europese bankwezen](#), *ESB*, 13 maart 1998, blz. 204-208.

2 Cijfers van KPMG Corporate Finance.

3 D.M.N. van Wensveen, Het Europese bankwezen op weg naar de Europese Monetaire Unie, *Tijdschrift voor Politieke Economie*, 1998, blz. 94-111.

4 Zie J.D. Akhavein, A.N. Berger en D.B. Humphrey, The effects of megamergers on efficiency and prices: evidence from a bank profit function, *Review of Industrial Organization*, 1997, blz. 95-139. Voor een overzicht van de bevindingen van deze studie zie '[Uit de vakliteratuur](#)' elders in deze *ESB*.